ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Michala Mazance a soudců JUDr. Marie Žiškové a JUDr. Josefa Baxy v právní věci žalobců: A) L. D., B) nezl. A. D., C) nezl. A. D., D) nezl. I. D., žalobci všichni pak právně zastoupeni JUDr. Karlem Literou, advokátem v Berouně, Pivovarská 170, 266 01 Beroun, proti žalovanému Ministerstvu vnitra, poštovní schránka 21/OAM, 170 34 Praha 7, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 5. 6. 2002, čj. OAM-647/VL-07-P13-2001, o kasační stížnosti žalobců proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 3. 3. 2003, čj. 47 Az 312/2003-25,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 3. 3. 2003, čj. 47 Az 312/2003-25, se ve výroku I. zrušuje a věc se mu vrací k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 5. 6. 2002, čj. OAM-647/VL-07-P13-2001 bylo k žádosti žalobkyně A) (v textu též „stěžovatelka“), podané jejím jménem a jménem jejích nezletilých dětí vysloveno, že se jí azyl podle § 13, § 13 odst. 1 a 2 a § 14 zákona o azylu neuděluje a že se na ni ani na její děti nevztahuje překážka vycestování (§ 91 zákona o azylu).

Proti tomuto rozhodnutí podali žalobci 19. 7. 2002 podle procesních předpisů tehdy účinných opravný prostředek k Vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím žalovaného ministerstva. Vrchní soud, jemuž byla věc s vyjádřením žalovaného a správními spisy předána 28. 11. 2002, ji do konce roku 2002 neskončil a po datu 1. 1. 2003 spisy předal Krajskému soudu v Praze, který se stal nadále věcně a místně příslušným.

Krajský soud v Praze usnesením ze dne 3. 3. 2003, čj. 47 Az 312/2003-25, zamítl návrh žalobců na ustanovení zástupce soudem pro řízení (sub I. výroku usnesení) a poučil je o možnosti podat proti tomuto výroku kasační stížnost; dále vyzval žalobce, aby sdělili, zda souhlasí s tím, že věc bude projednána bez nařízení jednání a k tomu, aby sdělili specifikaci nákladů řízení, které jim případně v souvislosti s řízením vznikly.

Žalobci (včetně manžela žalobkyně H. D. a dvou jejich nově narozených dětí O. a A.; z těch však žádný původní opravný prostředek nepodal a rozhodnutí správního orgánu se ani o nich jako o účastnících řízení nezmínilo) dopisem ze dne 14. 4.
2003 podali proti usnesení ze dne 3. 3. 2003 kasační stížnost (stalo se tak včas a ve lhůtě zákonem stanovené) s tím, že žádají, aby o udělení azylu bylo rozhodnuto s nařízením jednání a s tím, že trvají na ustanovení zástupce soudem pro řízení. Uvedli, že otázka zdraví a života pěti dětí je natolik vážná, že k ní nelze přistoupit tak jednoduchým způsobem, jak to krajský soud navrhl.

Usnesením ze dne 30. 4. 2003, již v řízení o podané kasační stížnosti, uložil poté krajský soud stěžovatelce, a to i jako zákonné zástupkyni jejích nezletilých dětí, aby předložila plnou moc udělenou advokátovi nebo aby požádala o ustanovení advokáta soudem a za tím účelem doložila své majetkové poměry.

Tomuto pokynu soudu stěžovatelka vyhověla a krajský soud jí poté usnesením ze dne 3. 6. 2003 ustanovil pro řízení o kasační stížnosti zástupcem JUDr. Karla Literu, advokáta v Berouně; uložil jí, aby v součinnosti s advokátem odstranila vady podané kasační stížnosti (především aby uvedla důvod ve smyslu § 103 s. ř. s., jímž kasační stížnost má být odůvodněna); současně soud zaslal kasační stížnost žalovanému s tím, že se k ní může vyjádřit. Toto vyjádření nebylo až do předložení spisu Nejvyššímu správnímu soudu do spisu dodáno.

Stěžovatelka následně (23. 7. 2003) krajskému soudu dopisem sdělila, že se jí s advokátem nepodařilo kontaktovat ani osobně, ani telefonicky.

Krajský soud poté kasační stížnost předložil Nejvyššímu správnímu soudu k rozhodnutí.

O stížnosti Nejvyšší správní soud uvážil:

Především tu je k řešení otázka, zda lze připustit kasační stížnost na rozhodnutí, jímž není v řízení před správním soudem vyhověno žádosti za ustanovení advokáta jako zástupce. Krajský soud při předložení stížnosti v předkládací zprávě vychází z toho, že taková stížnost přípustná je. Tento názor sdílí i Nejvyšší správní soud. Ustanovení § 104 odst. 3 písm. b) sice činí nepřípustnou stížnost proti rozhodnutí, jímž se pouze upravuje vedení řízení, o takové rozhodnutí se však nejedná. Zamítnutím žádosti se tu rozhoduje o významném procesním právu žalobce být - při splnění zákonem stanovených předpokladů - v soudním řízení zastoupen, zpravidla advokátem. Nejde tu tedy o pouhé procesní opatření, jímž se toliko reguluje postup soudu, ale o rozhodnutí o významném ústavním právu na právní pomoc v soudním řízení (čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Ve shodě s dosavadní judikaturou vychází proto Nejvyšší správní soud z toho, že i tomuto právu je třeba poskytnout ochranu cestou kasační stížnosti při splnění zákonných podmínek.

Takovou podmínkou je i uvedení zákonného důvodu, pro který je kasační stížnost podána, neboť kasační stížnost nemůže být podána z důvodu libovolného, ale jen z toho, který je pojmenován v § 103 s. ř. s. Takový důvod však stěžovatelka -

byť velmi jednoduchým způsobem - uvedla. Namítla totiž, že trvá na ustanovení zástupce proto, že otázka zdraví a života jejích pěti dětí je natolik vážná, že ji nelze posoudit na soudě bez toho, že by jí byla poskytnuta právní pomoc a že by ve věci nebylo nařízeno jednání.

Stížní tvrzení zjevně odporuje závěru krajského soudu v napadeném usnesení, že totiž po posouzení návrhu a s přihlédnutím k obsahu žaloby dospěl soud k tomu, že ochrana práv žalobců nevyžaduje ustanovení zástupce soudem. To pak lze zjevně podřadit pod stížnostní důvod uvedený v § 103 odst. 1 písm. d), totiž nedostatek důvodů, mající za

následek nepřezkoumatelnost rozhodnutí ve výroku, jímž nebylo vyhověno žádosti o ustanovení zástupce.

Proto Nejvyšší správní soud považuje stížnost za přípustnou a odůvodněnou; nelze tu navíc odhlédnout od faktu, že stěžovatelka je cizinka bez právního vzdělání, a třebas jí pro řízení o kasační stížnosti ustanovil krajský soud advokáta, jemuž také bylo usnesení řádně doručeno, ten zůstal zcela nečinný a není důvod stěžovatelce nevěřit, že se jí nepodařilo zástupce jakkoli kontaktovat. Jednoduchou formu podané stížnosti s prostým, nicméně zřetelným vyjádřením kasačního důvodu jí pak tím spíše nelze přičítat k tíži.

Ve věci samé pak Nejvyšší správní soud co do merita stížnosti dále uvážil:

Pro ustanovení zástupce soudem zákon stanoví několik podmínek (§ 35 odst. 7 s. ř. s.): především musí být dány předpoklady pro osvobození navrhovatele od soudních poplatků (tuto podmínku s ohledem na obsah spisu a žádosti o ustanovení zástupce stěžovatelka nepochybně splňuje a ani krajský soud splnění této podmínky nebere v pochybnost).

Druhou podmínkou je splnění předpokladu, aby ustanovení zástupce bylo třeba k ochraně práv navrhovatele. Krajský soud splnění této podmínky neshledal s tím, že - jak uvedl v důvodech - posoudil návrh a přihlédl k obsahu žaloby. Vlastní učiněné zjištění ani jeho konfrontaci s potřebou ochrany práv žalobců však do usnesení nepojal.

Takové rozhodnutí je v důsledku toho v posuzované věci nepřezkoumatelné.

Návrh sám (původní opravný prostředek) je sice zčásti obvyklým formulářem, ve věcech azylových zhusta používaný. Stěžovatelka jej ale doplnila obsažným vlastnoručním podáním (pravděpodobně v ruštině) a připojila k němu deset listů dokumentace (v češtině a ukrajinštině). Její rukopisné podání ani připojená cizojazyčná dokumentace (zčásti navíc obtížně čitelná) nebyly přeloženy, a lze z nich vyčíst nanejvýš to, že zčásti snad jde o lékařské zprávy, týkající se jedné žalobkyně (nezletilé A. D.), kterým zřejmě má být dokreslen její vážný zdravotní stav. Zda si krajský soud zjednal jasno o obsahu cizojazyčné žaloby jinak, není z obsahu spisu patrno a odůvodnění napadeného rozhodnutí se o vlastním obsahu žaloby nezmiňuje.

Za této situace pak ale nelze beze zbytku a bezpečně seznat, jaké důvody vlastně žalobci proti rozhodnutí správního orgánu uplatňují a zda tedy ochrana jejich práv ustanovení zástupce vyžaduje nebo nevyžaduje.

K tomu je ale vhodné dodat, že hmotněprávní charakter projednávané věci (zde zřejmě žalobou tvrzený azylový důvod), tedy důvod žalobní, nemusí být jediným a zcela určujícím faktorem, z něhož lze usoudit na to, zda je zástupce třeba k ochraně práv. Přinejmenším stejný význam je třeba klást i na osobnostní a faktické poměry účastníka řízení, úroveň povědomí o jeho právech v soudním procesu a vůbec o právních poměrech v České republice. Při jinak stejném skutkovém příběhu tak lze dospět i k tomu, že u jedné osoby bude k ochraně práv v řízení před soudem zástupce zapotřebí a u jiné osoby to nutné nebude. Žalobkyně A) je však zjevně nedostatečně znalá jazyka, v němž se řízení před soudem vede a povědomost o českém právu (které její práva zakládá) tu v širším rozsahu nelze předpokládat, ostatní žalobci jsou pouze děti a navíc rovněž cizinci. Jejich osobní situace - kterou žalobkyně A) dostatečně jasně i v kasační stížnosti naznačila - nijak nenasvědčuje tomu, že by k ochraně jejich práv nebylo zástupce zapotřebí.

Jinak řečeno, při rozhodování o tom, zda je zástupce třeba k ochraně práv, nelze naznačené úvahy nahradit - byť i zde nevyřčenými - úvahami o tom, zda sám obsah žaloby (navíc podstatnou měrou nezjištěný, přinejmenším v důvodech napadeného rozhodnutí nepopsaný) pravděpodobně povede nebo nepovede k úspěchu v řízení samotném.

Lze tedy shrnout, že napadené rozhodnutí krajského soudu je třeba mít ve výroku I. o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Proto jej Nejvyšší správní soud zrušil.

V dalším řízení krajský soud pořídí překlad žaloby (opravného prostředku) a po jejím posouzení a s přihlédnutím k osobním poměrům všech žalobců znovu rozhodne o žádosti a bude pokračovat v řízení. Krajský soud v novém rozhodnutí rozhodne i o nákladech řízení o kasační stížnosti (§ 10 odst.2 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. září 2003

JUDr. Michal Mazanec
předseda senátu